

O‘ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BOR SHAXSLARNING TA’LIMI MUAMMOLARI

D.A.Pardayev

O‘zbekiston nogironlar jamiyati Samarqand viloyati bo‘limi boshlig‘i

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekiston Respublikasida nogironlarni tarbiyalashning dolzarb muammolari muhokama qilinadi. Nogironligi bo‘lgan shaxslar ta’limning turli darajalarida, shu jumladan jismoniy mavjudlik, kadrlar bilan ta’minlash va jamoatchilikni idrok etishda duch keladigan to‘siqlar tahlil qilinadi. Mamlakatda amalga oshirilayotgan tashabbus va dasturlarga misollar keltirilib, inklyuziv ta’lim muhitini yaxshilash bo‘yicha chora-tadbirlar taklif etilmoqda.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, nogironlik, O‘zbekiston, kirish imkoniyati, ta’lim siyosati.

Аннотация. В статье рассматриваются актуальные проблемы образования людей с ограниченными возможностями в Республике Узбекистан. Анализируются барьеры, с которыми сталкиваются лица с инвалидностью на разных уровнях образования, включая физическую доступность, кадровое обеспечение и общественное восприятие. Приводятся примеры инициатив и программ, реализуемых в стране, а также предлагаются меры по улучшению инклюзивной образовательной среды.

Ключевые слова: инклюзивное образование, инвалидность, Узбекистан, доступность, образовательная политика.

Abstract. The article discusses the current problems of education of people with disabilities in the Republic of Uzbekistan. The barriers faced by people with disabilities at different levels of education, including physical accessibility, staffing, and public perception, are analyzed. Examples of initiatives and programs implemented in the country are given, as well as measures to improve the inclusive educational environment.

Key words: inclusive education, disability, Uzbekistan, accessibility, educational policy.

Ta’lim har bir insonning asosiy huquqidir. Biroq, nogironlar uchun ushbu huquqni O‘zbekistonda amalga oshirish bir qator ijtimoiy, infratuzilma va tashkiliy

to‘siqlarga duch kelmoqda. Davlat va xalqaro tashkilotlarning sa’y-harakatlariga qaramay, ta’lim tizimining inklyuzivlik darajasi etarli emas. Muammo barcha fuqarolar uchun sifatli ta’limdan teng foydalanishni ta’minlash uchun har tomonlama tahlil va faol choralarni talab qiladi.

O‘zbekistonda inklyuziv ta’limning asosiy **muammolari**. Ta’lim muassasalarining jismoniy imkoniyati yo‘qligi asosiy muammodir. Ko‘pgina maktablar va kollejlarda rampalar, liftlar va boshqa kirish vositalari bilan jihozlanmagan.

Xalq ta’limi vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, maktablarning atigi 30 foizi nogiron bolalar uchun qisman moslashtirilgan¹.

Malakali kadrlarning etishmasligi bu sohani yana qiyinlashtiradi. Ayniqsa mintaqalarda chekka qishloqlarda defektologiya, nutq terapiyasi va psixologiya bo‘yicha mutaxassislar etishmayapti. O‘qituvchilar har doim ham maxsus ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan talabalar bilan ishlash bo‘yicha tayyorgarlikka ega emaslar.²

Ijtimoiy stigma va bilim darajasining past darajadagiligi muhim jihatdir. Ijtimoiy ong ko‘pincha nogironlikni normal hayotga to‘siq sifatida qabul qiladi. Bu bolalarni umumta’lim maktablariga yuborishdan qo‘rqadigan ota-onalarning motivatsiyasiga ta’sir qiladi³.

O‘quv materiallari va raqamli manbalarning cheklanganligi ham asosiy muammolardan biridir. Ko‘pgina elektron ta’lim platformalari ko‘zi ojizlar va ko‘zi ojizlar, karlar va boshqa toifadagi o‘quvchilar uchun moslashtirilmagan.⁴

Qiyinchiliklarga qaramay, O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qator dasturlar va tashabbuslar amalga oshirilmoqda. UNICEF loyihasi doirasida Toshkent, Samarqand va Farg‘ona viloyatlarida nogiron bolalar ehtiyojlarini inobatga olgan holda 20 ta maktab modernizatsiya qilindi. Ushbu muassasalarda moslashtirilgan dasturlar joriy etildi, o‘qituvchilar o‘qitildi va birgalikda o‘qitish uchun sharoit yaratildi.⁵ Shuningdek, “Nogironlar huquqlari to‘g‘risida”gi qonunni qabul qilish muhim qadam bo‘ldi (2020)⁶, inklyuziv ta’lim olish huquqi qayerda mustahkamlangan. Toshkent davlat pedagogika universiteti negizida inklyuziv ta’lim fakulteti ochildi, u yerda ushbu sohada mutaxassislar tayyorlanadi. Bundan tashqari, “Istiqbol avlod” loyihasi va Nukusdagi inklyuziv ta’lim markazi kabi nodavlat

¹O‘zR xalq ta’limi vazirligi. Nogiron bolalar uchun maktablarning mavjudligi to‘g‘risida hisobot. - Toshkent, 2022 yil.

²YUNDP / ta’lim vazirligi. Inklyuziv ta’lim sohasidagi kadrlar salohiyatini tahlil qilish. - Toshkent, 2021 yil.

³Хамидова З.И. Социальные аспекты инклюзии в Узбекистане // Социальная работа. – 2022. – №2. – С. 34–40.

⁴Сафаров Б.К. Доступность цифрового обучения для людей с инвалидностью в Узбекистане // Образовательные технологии. – 2023. – №1. – С. 18–24.

⁵UNICEF Uzbekistan. Inclusive Education Programme 2021–2024. Official Report. – Tashkent, 2023.

⁶O‘zbekiston Respublikasining “Nogironlik bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi qonuni». – 2020.

tashkilotlar treninglar o‘tkazadi, uslubiy qo‘llanmalar yaratadi va ota-onalar bilan maslahat ishlarini olib boradi.⁷

O‘zbekistonda inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar zarur:

- Universal dizayn tamoyillarini hisobga olgan holda yangi maktablar qurish.
- Inklyuziv pedagogika bo‘yicha o‘qituvchilar va ma’murlarning malakasini oshirish.
- Nogironlikning turli shakllariga moslashtirilgan raqamli ta’lim platformalarini ishlab chiqish.
- Idoralararo hamkorlikni kengaytirish (INR, mehnat vazirligi, NNT).
- Ta’lim dasturlarini ishlab chiqishda ota-onalar va bolalarning ishtiroki.
- Mintaqaviy psixologik va pedagogik qo‘llab-quvvatlash markazlarini rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda inklyuziv ta’lim tamoyillarini amalga oshirish faqat davlat siyosati, kadrlar tayyorlash, infratuzilmani rivojlantirish va jamoatchilik ongini o‘zgartirishni o‘z ichiga olgan tizimli yondashuv bilan mumkin. Faqat bu holda, jismoniy va aqliy xususiyatlaridan qat’i nazar, ta’lim haqiqatan ham hamma uchun ochiq bo‘ladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zR xalq ta’limi vazirligi. Nogiron bolalar uchun maktablarning mavjudligi to‘g‘risida hisobot. - Toshkent, 2022 yil.
2. YUNDP / ta’lim vazirligi. Inklyuziv ta’lim sohasidagi kadrlar salohiyatini tahlil qilish. - Toshkent, 2021 yil.
3. Хамидова З.И. Социальные аспекты инклюзии в Узбекистане // Социальная работа. – 2022. – №2. – С. 34–40.
4. Сафаров Б.К. Доступность цифрового обучения для людей с инвалидностью в Узбекистане // Образовательные технологии. – 2023. – №1. – С. 18–24.
5. UNICEF Uzbekistan. Inclusive Education Programme 2021–2024. Official Report. – Tashkent, 2023.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi qonuni». – 2020.
7. Istiqbolli avlod. Inklyuziv ta’limni qo‘llab-quvvatlash loyihalari bo‘yicha yillik hisobot. Toshkent, 2023.

⁷ Istiqbolli avlod. Inklyuziv ta’limni qo‘llab-quvvatlash loyihalari bo‘yicha yillik hisobot. Toshkent, 2023.